

Kıyı Belediyeleri

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK

Yaz ayları yaklaşınca, aklımıza gelen temel konulardan birisi, “dinlence” konusu... “Dinlence” deyince de, deniz, yüzmek, güneşlenmek, yani kıyılar ön plana geçiyor...

Ülkemiz ilginç coğrafyasıyla, aslında her mevsim farklı mevsimlerin tadını çıkarma olanakları sunsa da, bunların toplum katında tadının çıkarılabildiğini söylemek oldukça zor... Bir bölgemizde kayak yaparken, bir başka bölgemizde denize girebilme olanağı olan kaç ülke vardır yeryüzünde acaba?

Ben, yazın yaklaşması nedeniyle, kıyı konusunda birkaç noktayı vurgulamakla yetineceğim.

İki yarım ada üzerine kurulu ülkemizde, kıyılarımızın uzunluğu 8.333 km’dir. Ülkemiz nüfusunun % 60’ı deniz kıyısında yaşamakta, sanayi kuruluşlarının % 80’i kıyı şeridinde yer almaktadır. Kıyı şeritlerinde kurulmuş 28 kentimiz vardır. Kıyı belediyelerimizin sayısı da, 2.941 belediye arasında azımsanmayacak sayıdadır. Bu nedenlerle ülkemizde kıyı konusunun önemsenmesi ve kıyı konusuna özen gösterilmesi gerekir.

Anayasamızın “Kamu Yararı” bölümünde, “Kıyılardan Yararlanma” başlığı altında, 43. maddesinde düzenlenen kıyı konusunda şu yaklaşım yer almaktadır: “*Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları kanunla düzenlenir.*”

Böyle midir gerçekten? Kıyılarımızdan yararlanmada kamu yararı mı önceliklidir? Yani yurttaşlarımız, 8.333 km uzunluğundaki kıyılarımızın kaç kilometresinde, “buralar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Devlet de benim için var olduğuna göre, ben buradan öncelikli yararlanma hakkına sahibim,” diyerek, elini kolunu sallaya sallaya denize ulaşabilir?

Öte yandan anayasanın bu hükmünün uygulanmasını göstermek üzere yürürlükte olan 3621 sayılı Kıyı Yasası da ilginç hükümler taşımaktadır. 1. maddesinde, “*Bu Kanun, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla,*” ortaya koyan; 2. maddesinde, “*Bu Kanun, deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerine ait düzenlemeleri ve bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkan ve şartlarına ait esaslarını,*” kapsadığı belirtilen yasanın, 5. maddesinde, “*Kıyılar ile ilgili genel esaslar aşağıda belirtilmiştir: Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır. Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur. Kıyı kenar çizgisinin tespit edilmediği bölgelerde talep vukuunda, talep tarihini takip eden üç ay içinde kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur,*” denilmektedir. Maddeye 1992 yılında eklenen bir fıkra ile, “*Sahil şeritlerinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir,*” hükmü getirilmiştir. Eklenen bir başka fıkrada da, “*Yaklaşma mesafesi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanlar, ancak yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreatif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebilir.*”

Bu anayasal ve yasal düzenlemelerin yanı sıra, başta Özel Çevre Koruma mevzuatı olmak üzere, Turizmi Teşvik Yasası, Çevre Yasası, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası, Orman Yasası gibi birçok yasa bu alanlarla ilgili düzenlemeler yapmaktadırlar. Bu pozitif hukuk düzenlemelerinin kendi aralarında birçok çelişkiyi içerdiği, hele anayasadaki temel düzenleme ve “kamu yararı” ilkesi ile çelişen düzenlemeler yaptıkları ayrıca belirtilmelidir.

Bu nedenlerle, “kıyı yönetimi”, gerçekleştirilmesi kolay olmayan bir alandır. Ama kamu yararına bir kıyı yönetimi gerçekleştirilmesi zorunlu da bir alandır.

Kural koymak önemlidir. Kural olmalıdır. Ancak konulan kurallara uyulması kültürünün yaratılması daha da önemlidir.

Önümüzde, turizmden büyük gelirler sağlayan başta İspanya, Fransa gibi Akdeniz ülkeleri olmak üzere birçok ülke vardır. Hiçbir aklı başında turist, beton yığınları arasına sıkışıp denizin tadını çıkarmak istemez... “Beton yığınları çok güzel,” diye de bir ülkeye gitmez...

Kaldı ki bizim ülkemizde deniz, doğa güzelliği ve zenginliği, tarih ve kültür zenginliğiyle bütünlenmekte, doyumsuz bir olanak ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenlerle kıyılarda görev yapan belediyeler önem kazanmaktadır. Bu belediyelere, yasalarla tanımlanmış çerçevede kıyı yönetimini gerçekleştirmeleri için önemli görevler de düşmektedir.

Her şeyden önce verecekleri imar kararları açısından, sonra da verecekleri hizmetler açısından... Sunacakları olanaklar açısından... Korumacılık ve temizlik (hem kıyı, hem kent, hem deniz, hem hava, hem doğa temizliği...) açısından...

Kuşkusuz “kıyılara çivi çakılmasın,” demek de istemiyoruz. Ancak en güzel koylarımız balık çiftlikleriyle kirlenirken, nedense yaz aylarında kıyılarımızdaki ormanlar yanarken, Bodrum’un karadan ulaşılamayan son koyları da betonlaştırılmaya çalışılırken, turizmi destekleme adına her yere marinalar yapılmaya çalışılırken, kıyılara özel bir özen gösterilmesini istemek zorunluluk olmaktadır. Mekanlarımızın, kentlerimizin, kıyılarımızın, ormanlarımızın, tarih ve kültür zenginliklerimizin korunmasını istemek; kalıcı ve herkesi, her iktidarı, her yönetimi bağlayan koruma politikalarını kalıcılaştırmak, ısrar etmemiz gereken bir istem, bir toplumsal görevdir.

Öncelikle kıyılar betonlaştırılmamalıdır. Kıyılarımızın doğal zenginlikleri korunmalıdır. Ege kıyılarımızda mavi yolculuk, tarihte kalmış, anıları süsleyen bir olguya dönüştürülmemelidir.

Karadeniz kıyılarının güzelliği yeniden keşfedilmelidir. HES’ler nedeniyle doğası, sahil yoluyla kıyısı ciddi bir saldırıya uğramış olan Karadeniz’in, küresel ısınma tehlikesi karşısında kıyılarının bir de bu nedenle saldırıya uğrama olasılığı, üzerinde düşünülmesi gereken bir tehlikedir, tehdittir.

Akdeniz kıyıları, tahsislerle, turizm teşvikleriyle toplumdan koparılmamalıdır... Sahi, Belek (Antalya) kıyılarında bir kişi, mayosunu giymiş elinde havlusuyla, “devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu,” söylenen kıyıya ulaşmak için kaç kilometre yürümek zorunda kalır acaba? Tahsisli otellerin denize ulaşmayı engellediği bloğu nasıl aşabilir?

Sayılan ve sayılamayan nedenlerle, kıyı belediyeleri diğer belediyelerden farklılaşmaktadırlar. Farklılaşmalıdırlar. Görevleri, yetkileri ve sorumlulukları açısından bu farklılığın ortaya konulması gerekir. Diğer belediyelerin genel görevlerinin ve yetkilerinin yanı sıra, denetlenebilir, kuralları ve kurulları tanımlanmış yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Aslında, ülkemizin özel ve özgün koşullarında farklılaşmaya zorlanmalıdırlar. Bu yönde kurallar bile konulmalıdır... Yapıları, meclis yetkileri, yönetim anlayışları bu farklılığı içermelidir.

Ülkemizde ortaklaşa koşulları paylaşan belediyelerin kurdukları birlikler vardır. Bunlardan birisi de “Kıyı Ege Belediyeler Birliği”dir. Belki bu birliği tüm kıyı belediyelerini kapsayacak biçimde

genişletmek, kıyı politikalarının oluşturulması ve uygulanması açısından daha yararlı ve etkili olabilir. Bu birlikler üzerinden “kıyı belediyeciliği” kavramını geliştirmek, kurumsallaştırmak olanaklı olabilir.

Ülkemizde kıyı sorununun, kıyılarımızın, kıyı belediyelerimizin ayrı bir kategori olarak ele alınması, bu alanda özel ve özgün düzenlemeler yapılması, parçası ve çelişik olmayan bütüncül düzenlemelere gidilmesi her zamankinden daha önceliklidir.